

ทุนท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากทางการท่องเที่ยวต้นน้ำ เจ้าพระยา

Local Capital with Economic Development Foundation of Chao Phraya
River headwaters Tourism

รัตติยา เหนืออำนาจ¹

Rattiya Nua-amnat

Received: September 04, 2024

Revised: September 04, 2024

Accepted: September 04, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากทางการท่องเที่ยวต้นน้ำเจ้าพระยา พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวระดับชุมชนท้องถิ่น และเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนที่ครอบคลุมพื้นที่ระดับชุมชนหมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัด ถือเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนบนพื้นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก แต่จะต้องดำเนินควบคู่เพื่อการป้องกันการสูญสลายของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมทั้งการเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพให้กับผู้มาเยี่ยมชมเยือน ทุนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวของต้นน้ำเจ้าพระยา จำแนกตามทรัพยากรการท่องเที่ยวได้เป็น 4 ธรรม ประกอบด้วย ธรรมชาติ วัฒนธรรม อยาธรรม และวิสัยธรรม ซึ่งการพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้มีความรู้ และทักษะที่จำเป็นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวจะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดแก่ชุมชน ส่งผลต่อความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว และเกิดกระจายรายได้แก่ท้องถิ่นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ทุนท้องถิ่น, การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากทางการท่องเที่ยว, ต้นน้ำเจ้าพระยา

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: rattitik.prom@gmail.com

Abstract

The Local Community Tourism Development and spatial sustainability covering the community area of village, sub district and province. It is the development of people's quality of life based on economic development but it must be taken together for prevent the loss of natural environment and culture it also enhances the quality tourism experience for visitors, local Tourism Authority of Chao Phraya River Classified by tourism resources as 4 topics is Nature, culture, morality and dhamma, developing the capacity of the local community to have knowledge and the skills needed to get involved in tourism it will strengthen for the community and affecting to tourism Sustainability And income distribution of local tourism owners.

Keywords: Local Capital, Economic Development Foundation, Chao Phraya River Headwaters

บทนำ

ปากน้ำโพในอดีตยังมีสภาพเป็นชุมทางการค้าและเป็นแหล่งชุมนุมเรือค้าข้าวที่ใหญ่ที่สุดรองลงมาจากกรุงเทพมหานคร มีซุงไม้สักจากภาคเหนือนับหมื่นนับแสนท่อนถูกล่องลงมาตามลำน้ำสาขาของแม่น้ำเจ้าพระยาและล่องมารวมกันที่ปากน้ำโพ ก่อนที่จะแยกส่งไปยังที่ต่าง ๆ มีบรรดาพ่อค้าจากกรุงเทพมหานครเดินทางมาชุมนุมกันที่ปากน้ำโพเพื่อเลือกซื้อสินค้าปัจจุบัน (สุภรณ์ โอเจริญ, 2528) ถึงแม้กาลเวลาจะล่วงเลยมานานนับร้อยปีแต่ร่องรอยความเจริญทางอายุธรรมการค้าและนิเวศวัฒนธรรมที่เป็นมรดกตกทอดจากความรุ่งเรืองทางการค้าของเมืองปากน้ำโพในอดีตก็ยังคงปรากฏร่องรอยให้ได้พบเห็นและยังคงดำเนิน สืบสาน สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งสภาพของบ้านเรือนแพ สภาพของชุมชนย่านการค้า บริษัท ห้างร้าน โรงสี อาชีพ ธุรกิจ และวิถีการดำเนินชีวิตของชนรุ่นหลังที่ปฏิบัติสืบต่อเนื่องมาจากบรรพบุรุษ กอปรกับจังหวัดนครสวรรค์ยังมีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นทุนทางสังคมและเป็นปัจจัยที่เป็นต้นทุนที่สำคัญในการที่จะพัฒนาหรือส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้คน ชุมชน สังคม

เศรษฐกิจ และจะเป็นการตอบโจทย์สำคัญที่จะทำให้ชุมชน สังคม ได้ยกระดับด้านรายได้ ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันทางเศรษฐกิจฐานรากระดับชุมชน การพัฒนาการท่องเที่ยวระดับชุมชนท้องถิ่นและเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนที่ครอบคลุมพื้นที่ระดับชุมชนหมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัด ถือเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนบนพื้นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่จะต้องดำเนินควบคู่เพื่อการป้องกันการสูญสลายของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมทั้งการเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพให้กับผู้มาเยือน

ปัจจุบันสังคมมีความตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะ วัฒนธรรม เทศกาล รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านมากขึ้น ทั้งนี้การตื่นตัวต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของในแต่ละพื้นที่ถือเป็นจุดกำเนิดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และได้มีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน โดยชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจะเป็นผู้เสนอความงดงามทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นสู่ผู้ท่องเที่ยวภายนอก และจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะนำพาให้คนในชุมชน ส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีโอกาสบูรณาการภารกิจร่วมกัน เพื่อการสรรค์สร้างความสำเร็จ สัมคคี การร่วมจิตร่วมใจกันพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากระดับชุมชน และการร่วมแรงร่วมใจกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงความงามแห่งจารีต วัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นอัตลักษณ์ และคุณงามความดีของชุมชนและสังคม และของผู้คน ณ พื้นที่ต้นน้ำเจ้าพระยาจังหวัดนครสวรรค์แห่งนี้ ให้กลับคืนมาเจริญงอกงาม เบ่งบาน และยืนหยัดอย่างยั่งยืนเหมือนในเช่นอดีต

มนต์เสน่ห์วิถีชีวิตคนต้นน้ำเจ้าพระยา นครสวรรค์

นครสวรรค์เป็นเมืองโบราณมีประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ สันนิษฐานว่าตั้งขึ้นในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี โดยมีปรากฏชื่อในศิลาจารึกว่า “เมืองพระบาง” ตัวเมืองดั้งเดิมตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาขาด (เขาฤๅษี) จรดวัดหัวเมือง (วัดนครสวรรค์) ยังมีเชิงเนินดินเป็นแนวปรากฏอยู่ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองขอนแก่นวัน” เพราะตัวเมืองตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา และหันหน้าไปทางแม่น้ำซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออก ทำให้แสงอาทิตย์ส่องเข้าหน้าเมืองตลอดเวลา ภายหลังได้เปลี่ยนเป็นชื่อ “เมืองนครสวรรค์” ร่องรอยอารยธรรมเก่าแก่ยังคงปรากฏอยู่ทั่วไปในจังหวัดนครสวรรค์ เช่น เมืองโบราณจันเสน ตำบลจันเสน อำเภอตาคลี ที่มีการสันนิษฐานว่าอยู่ในสมัย

ทวารวดี, ดงแม่นางเมือง ตำบลตาสัง อำเภอบรรพตพิสัย จากซากโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ขุดพบบ่งบอกว่า เมืองโบราณแห่งนี้มีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยทวารวดี และสมัยลพบุรีตอนต้น ราวพุทธศตวรรษที่ 14-18 ตำบลสำโรงชัย ชุมชนดั้งเดิม คือบ้านสำโรงชัย ตั้งมานานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยารัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นเมืองสมัยโบราณสมัยขอมเรื่องอำนาจในดินแดนสุวรรณภูมิ มีซากวัตถุโบราณให้เห็น เช่น อุโบสถ วิหาร หอสมุด กุฏิฤๅษี พระพุทธรูปปฏิมากร ระฆัง จอมปราสาท สระแก้ว สระขวัญ ฯลฯ มีอายุในราวปีพุทธศักราช 1204 ฯลฯ นครสวรรค์ยังมีชื่อเรียกที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายแต่เดิมว่า “ปากน้ำโพ” โดยปรากฏเรียกกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ยังเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีประชาชนหลากหลายเชื้อชาติ จีน มอญ ลาว คนไทย แต่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างกลมกลืน ต่างถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ในแต่เชื้อชาติและศาสนา มีความขยันขันแข็งหนักเอาเบาสู้ วัฒนธรรมดีงามหลายอย่างได้กลมกลืนคนแต่ละเชื้อชาติเข้าด้วยกันเปรียบเสมือนเป็นพี่เป็นน้องกัน อีกลักษณะหนึ่งการที่เป็นสังคมการเกษตรที่ยังคงมีความเป็นชนบทหลงเหลืออยู่ ทำให้เกิดความกลมกลืน นับเป็นสังคมที่มีความกลมกลืนทางวัฒนธรรม และสิ่งหนึ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าอยู่คู่กับจังหวัดนครสวรรค์มาช้านาน ความเชื่อ ความศรัทธาในบวรพระพุทธศาสนาอันมีวัดวา อารามที่อยู่คู่บ้าน คู่เมืองได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน เช่น วัดจอมคีรีนาคพรต วัดช่องลม วัดเขากบ วัดบน ในอำเภอเมือง วัดถ้ำเนินพระปรางค์ อำเภอลำลูกกา ฯลฯ รวมถึงวัดที่มีเกจิดัง เช่น วัดหนองโพ (หลวงพ่อเดิม พุทธสโร) อำเภอตากาลี, วัดวังเตือ (หลวงพ่อจ้อย จนทสุวณโณ) อำเภอเมือง ฯลฯ รวมถึงวัดคู่บ้าน คู่เมืองของจังหวัดนครสวรรค์ มากกว่า 580 ปี คือ วัดนครสวรรค์ โดยมีพระพุทธศรีสวรรค์เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ อันเป็นสักการบูชาของชาวบ้าน และนักท่องเที่ยว และด้วยศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้งที่เกิดขึ้นเอง และมนุษย์สร้างขึ้นก็เป็นอีกประการที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และจังหวัด เช่น ฟุ้งทานตะวันและปอเทือง อำเภอตากฟ้า, ล่องแก่งลำน้ำแม่เฒ่า อำเภอแม่วงก์ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ทางวัฒนธรรม ทางศาสนา ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิต ที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของจังหวัดนครสวรรค์ ล้วนเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็ง สามารถบริการจัดการตนเองได้ สอดคล้องกับทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ในการยกระดับศักยภาพการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวโดยสนับสนุนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงทั้งทางกายภาพ วิถีชีวิต/วัฒนธรรมท้องถิ่นและ

การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ตลอดจนส่งเสริมการสร้าง ความเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวในระหว่างภูมิภาคเพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวมทั้งระบบ

หากวิเคราะห์ตามการองค์ประกอบของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของต้นน้ำเจ้าพระยา กำหนดได้ 4 ธรรม จากการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดนครสวรรค์ รวมถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน และสถานที่ท่องเที่ยว โดยเฉพาะวิสัยธรรมที่จังหวัดนครสวรรค์มีวัดเป็นจำนวนมากกว่า 789 วัด ประกอบด้วย

ตารางที่ 1 การจำแนก 4 ธรรมตามทรัพยากรการท่องเที่ยวของต้นแม่น้ำเจ้าพระยา

ธรรมชาติ	วัฒนธรรม
อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ (อ.แม่วงก์) บึงบอระเพ็ด (อ.เมือง) เขาหน้อ-เขาแก้ว อุทยานสวรรค์ (หนองสมบุญ) หุบปอเทือง ไธธรรมชัย (อ.ตากฟ้า) น้ำตกแม่เฒ่า (อ.แม่วงก์) แก่งลานนกยูง (อ.แม่วงก์) หุบหินเทิน (อ.ชุมตาบง) วนอุทยานถ้ำเพชร-ถ้ำทอง (อ.ตากฟ้า)	20 ม.ค. บุญคุณลาน สู้ขวัญข้าว (อ.ลาดยาว) 28 ม.ค. งานประเพณี วัฒนธรรมไททรงดำ (อ.ชุมแสง) 9-20 ก.พ. ตรุษจีน (อ.เมือง) 28-2 มี.ค. แห่เจ้าพ่อเก้าเลี้ยว เจ้าแม่ทับทิม เจ้าพ่อหมอ (อ.เก้าเลี้ยว) 28-2 เม.ย. แห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ศูนย์ท่ารถ (อ.เมือง) 11-13 เม.ย. ถนนสายเครื่องบิน สืบสานประเพณีขามอญ (อ.เมือง) 14 เม.ย. บุญข้าวแช่บางมะฝ่อ (อ.โกรกพระ) 16 เม.ย. สืบสานวัฒนธรรมไทดำ (อ.เมือง) 5-10 พ.ค. แห่เจ้าแม่ทับทิม เจ้าพ่อ เจ้าแม่ตาคลี (อ.ตาคลี) 12-13 พ.ค. บุญบังไฟ (อ.ตาคลี) พ.ค. ประเพณีกวนข้าวทิพย์ (อ.หนองบัว) ก.ย. แข่งขันเรือยาวประเพณีชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี (อ.เก้าเลี้ยว) พ.ย. งานประเพณีวิถีเราข้าวแม่ไทย (อ.ชุมแสง) ธ.ค. งานประเพณีเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ทับกฤษ (อ.ชุมแสง)
อารยธรรม	วิสัยธรรม
26-29 ม.ค. ย้อนรอยเก่าเล่าเรื่องเดิมบ้านหนองโพ (อ.ตาคลี) 2 เม.ย. งานวันอนุรักษ์มรดกไทย พิพิธภัณฑสถาน (อ.ตาคลี)	30-31 มี.ค. ประเพณีห่มผ้า วัดเกษไชโยเหนือ (อ.ชุมแสง) 13-16 เม.ย. มหาสงกรานต์เมืองสี่แคว วิถีไทย วิถีพุทธ วัฒนธรรมนาถบรรพต (อ.เมือง)

อารยธรรม		วิสัยธรรม	
17-18 เม.ย.	งานย้อนรอยอำเภอบ้านแก่ง (อ.เมือง)	20-22 เม.ย.	สงกรานต์วัดเกาะหงส์ (อ.เมือง)
11-12 ส.ค.	ตามรอยเสด็จประพาสต้น วัดพระปรารักษ์ เหล็อง (อ.พยุหะคีรี)	29 พ.ค.	บุญสลากภัต วัดตากฟ้า (อ.ตากฟ้า)
12 ส.ค.	ตามรอยเสด็จประพาสต้น วัดเกาะหงส์ (อ. เมือง)	ก.ค.	ตักบาตรเทียนโพธิ์หมางคล เมืองบงทวารวดี (อ.พยุหะคีรี)
16 ส.ค.	ตามรอยเสด็จประพาสต้น บ้านหัวดง ครบ 112 ปี วัดเก่าเลี้ยว (อ.เก่าเลี้ยว)		พระจุฬามหาเจดีย์ วัดศรีวังค์ (อ.เมือง)
16 ส.ค.	งานรำลึก 112 ปี ตามรอยเสด็จประพาสต้น วัดเก่าเลี้ยว (อ.เก่าเลี้ยว)		โบสถ์เทวตาสร้าง วัดจอมศรีนาคพรต (อ.เมือง)
18-19 ส.ค.	งานตามรอยเสด็จประพาสต้นพระพุทธเจ้า หลวง ต.เขาดิน (อ.เก่าเลี้ยว)		พระพุทธศรีสุวรรณค์ วัดนครสุวรรณค์ (อ.เมือง)
29 ส.ค.	ตามรอยเสด็จประพาสต้น วัดเขื่อนแดง (อ. เมือง)		พระพุทธศรีสัพพัญญู พุทธอุทยานนครสุวรรณค์ (อ.เมือง)
	เมืองโบราณโคกไม้เดน สมัยทวารวดี (อ. พยุหะคีรี)		โบสถ์ถอยน้ำ วัดบางพระหลวง (อ.เมือง)
	เมืองโบราณจันเสน และ พิพิธภัณฑ์จันเสน (อ.ตาคลี)		
	เมืองเก่าเวสาลี (อ.ไพศาลี)		
	แหล่งโบราณคดีวัดโพธิ์ประสาท (อ.ไพศาลี)		

ทรัพยากรการท่องเที่ยวจัดเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หมายถึง พื้นที่ สิ่งของ กิจกรรม และ/หรือมิติอื่นใดที่สามารถให้คุณค่าเชิงการท่องเที่ยว เช่น ความสวยงามตามธรรมชาติ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่แก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ทรัพยากรการท่องเที่ยวสามารถปรากฏได้ทั้งในลักษณะของรูปธรรมที่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง เช่น สิ่งก่อสร้าง ถ้ำ น้ำตก และของที่ระลึก เป็นต้น และในลักษณะของนามธรรมที่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้องแต่สามารถสัมผัสได้ด้วยทางอื่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษา ความเป็นชนเผ่า และการเล่นการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมรวมถึงสิ่งที่ตกทอดตามประเพณีโบราณมาสู่ชนรุ่นหลัง เช่น ศิลปะการแสดง การแต่งกายแบบโบราณ ภาษาพื้นเมือง ความเชื่อเรื่องวิญญาณ กิจกรรมการยิงชีพแบบดั้งเดิมของชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่ง และมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ทั้งนี้ยังรวมถึงสิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการท่องเที่ยว เช่น

สวนสนุก หรือพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น และสิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยวัตถุประสงค์ดั้งเดิม ที่สร้างขึ้นนั้นอาจไม่ใช่เพื่อการท่องเที่ยว แต่เป็นที่ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้

เศรษฐกิจฐานรากทางการท่องเที่ยว

การขับเคลื่อน “เศรษฐกิจฐานราก” ถือเป็น 1 ใน 12 นโยบาย “ประชารัฐ” ที่รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ให้ความสำคัญ มีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุข และมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน จึงเรียกว่า “นโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ” เศรษฐกิจฐานรากเป็นระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจกเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่น ๆ และภายนอก ระบบเศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหาร และความจำเป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกัน สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียง และพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือธุรกิจของชุมชนต่าง ๆ ทั้งขนาดย่อมหรือขนาดใหญ่ขึ้น โดยใช้ทั้งความรู้ที่สั่งสมในพื้นที่ หรือที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของพื้นที่ และมีการพัฒนาให้ทันสมัย พร้อมกับมีเทคนิค วิทยาการและความรู้เทคโนโลยีมาพัฒนาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับตลาด หรือสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้คนและชุมชนท้องถิ่นโดยรวมสามารถพึ่งตนเอง มีรายได้มากกว่ารายจ่าย และสามารถพัฒนาเป็นผู้ผลิต ผู้สร้างงานบริการต่าง ๆ จากท้องถิ่นที่เข้มแข็ง สร้างสรรค์ หลากหลาย มีเอกลักษณ์ ทันสมัย และเชื่อมโยงกับระบบตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีความหลากหลายพอเพียง เพื่อเปิดโอกาสและแบ่งปันให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถมีพื้นที่ และมีโอกาสในการร่วม

พัฒนาได้อย่างผสมผสานและสร้างสรรค์ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่น ๆ ได้อย่างดี
อย่างมีฉันทมิตร เป็นธรรม และมีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียม

เศรษฐกิจฐานรากเป็นเรื่องของวิถีชีวิตของชุมชนที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับสภาพ
ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณีของแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีความแตกต่างกัน
เป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จึงควรยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง ไม่ควรยึดเงินทุนหรือปัจเจก
บุคคลเป็นตัวตั้งในการดำเนินงาน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเป็นการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจ
ชุมชนเพื่อเป็นการสร้างโอกาส รายได้ และการพึ่งพาตนเองภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
เป้าหมายหลักของการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งมีเสถียรภาพ คือการพัฒนา
คน การรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มศักยภาพในด้านการผลิต เพื่อระดมทุนของกลุ่ม และการเพิ่มทักษะด้าน
การบริหารจัดการและการตลาดให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน การ
ท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้ประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเอง ทั้ง
ที่เป็นการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่ชุมชนมีอยู่ หรือการท่องเที่ยวที่ชุมชนสร้างขึ้น
สร้างขึ้นเชื่อมโยงกับการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา การประกอบอาชีพ วิถีชีวิตพื้นถิ่นที่
เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นต้น โดยสร้างความเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน คือ มี
แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยว มีบริการมัคคุเทศก์นำเที่ยว มีร้านอาหารหรือบริการตามสั่ง มี
บริการที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นที่เหมาะสม เช่น จักรยานหรือเรือให้เช่า มีผลิตภัณฑ์
ชุมชนที่น่าสนใจ มีร้านจำหน่ายของฝาก-ของที่ระลึก รวมทั้งระบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนซึ่ง
เป็นไปตามศักยภาพของชุมชนและควรต้องมีความพร้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวอยู่พอสมควร เพื่อให้
มีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว มาใช้บริการและจับจ่ายสร้างรายได้ให้กับชุมชน ดังนั้นแล้วการ
สร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานราก จำเป็นต้องใช้ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนนำทางไปสู่การ
สร้างความมั่นคงของระบบเศรษฐกิจฐานราก โดยมีแนวคิดที่เศรษฐกิจชุมชนไม่ใช่แค่การทำมา
ค้าขายแต่รวมถึงการหาอยู่หากิน การแลกเปลี่ยนและช่วยเหลือกันทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน ใช้
หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญ ผลิตเพื่อการบริโภค บริโภคภายในก่อนแล้วค่อยขยายสู่
ตลาดภายนอก สร้างค่านิยม “พออยู่ พอกิน พอใช้”

ทุนท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากทางการท่องเที่ยว

การมีแผนยุทธศาสตร์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม
ร่วมของพหุภาคีที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม

และชุมชน แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้ยังมุ่งสะท้อนการแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของไทยในปัจจุบันและมุ่งยกระดับมาตรฐานและการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมุ่งหวังให้ชุมชนเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริงและนำไปสู่ความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรมได้ การที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นแต่ความท้าทายที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันที่ทำให้ชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว มี 2 ปัจจัยหลัก คือ

1) ชุมชนไม่เข้าใจว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมทำไมเพื่อประโยชน์ใดตนเองอยู่ตรงไหนของการท่องเที่ยว

2) ชุมชนไม่รู้ว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร

สิ่งที่สำคัญที่สุดในการก้าวข้ามปัจจัยท้าทายทั้ง 2 ประการนั้นได้ คือ การพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้มีความรู้ และทักษะที่จำเป็นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการรู้เท่าทันข้อดีและข้อเสียของการท่องเที่ยว การบริหารจัดการและการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่น การเป็นเจ้าของที่ดี การเล็งเห็นถึงโอกาสในการเชื่อมโยงชุมชนกับการท่องเที่ยว เป็นต้น ในการพัฒนาศักยภาพชุมชนนั้นมีภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหลากหลาย ภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง หรือภาควิชาการทั้งสถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ NGOs ต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมายการมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากมายหลากหลายเช่นนี้ ทำให้ทิศทางการพัฒนาที่มีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามภารกิจหรือแนวทางของแต่ละหน่วยงาน ดังนั้นภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคประชาชนจึงจำเป็นต้องต้องหันหน้าเข้ามา “ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์” สอดคล้องกับการจำแนกลักษณะ หรือมิติของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (Cohen and Uphoff, 1980) ทำให้เกิดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบที่จะเกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นสูงสุดเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ร่วมกันขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ เพราะเมื่อทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น เมื่อเกิดผลประโยชน์หรือผลเสีย ทุกฝ่ายจะได้ร่วมกันรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ในระยะยาวร่วมกันการร่วมคิด ร่วมวางแผนเพื่อให้เกิดทิศทางการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ จึงก่อให้เกิด “แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559-2563 (CBT Thailand)” จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ท.ท.ช.) ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้ว เมื่อวันที่ 31 มกราคม

2560 โดยมี กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นประธานและองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. เป็นฝ่ายเลขานุการเพื่อประสานการทำงานกับภาคีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนดังกล่าวจึงถือเป็นแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวฉบับแรกของประเทศไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนาในระดับชุมชนเป็นหลักเพื่อให้เกิดการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวไปสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชนของไทย พัฒนาสู่สากลอย่างมีเอกภาพบนฐานการรักษา และจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืนสู่ชุมชนแห่งความสุข” นั่นเอง

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากทางการท่องเที่ยวผ่านวิเคราะห์ทุนทางสังคมของต้นน้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ ตามแนวคิดของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548) จำแนกตามกรอบแนวคิดมิติต่าง ๆ ของทุนทางสังคม ประกอบด้วย

1. มิติกลุ่มและเครือข่าย แนวทางในการปฏิบัติ คือ การพยายามอย่างเร่งด่วนในการสร้างแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับอาชีพสำคัญภายในชุมชนนั้น ๆ นอกจากนั้นควรเร่งส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มประเภทต่าง ๆ โดยเริ่มต้นจากกลุ่มเพื่อพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพก่อนและติดตามให้กลุ่มเพื่อพัฒนาครอบครัวเมื่อแต่ละกลุ่มดำเนินการแล้วควรติดตามด้วยการส่งเสริมสนับสนุนให้แต่ละกลุ่มพยายามสร้างเครือข่ายกับองค์กรอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนโดยภาครัฐอาจเป็นตัวกลางในการประสานงานด้านการประชุมการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการประสานงานของแต่ละกลุ่มรวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนภายในชุมชนเห็นความสำคัญของการเป็นสมาชิกกลุ่ม และเข้าใจถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยภาครัฐควรเข้าไปแนะนำ และพัฒนาแนวทางการจัดการเพื่อให้แต่ละกลุ่มมีประสิทธิผลโดยสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของแต่ละกลุ่มการท่องเที่ยวได้

2. มิติความไว้วางใจ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมให้เกิดบรรทัดฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมจำเป็นที่จะต้องใช้นโยบายการสื่อสารมวลชนเป็นกลไกสำคัญหรือการประชาสัมพันธ์ ผ่านบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือหรือที่ชุมชนไว้วางใจเคารพซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้นำชุมชนในท้องถิ่นครูอาจารย์หรือผู้นำทางศาสนา อย่างต่อเนื่องเพื่อมุ่งหวังในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติค่านิยมและความเชื่อซึ่งจะกลายมาเป็นบรรทัดฐานหรือแนวทางการปฏิบัติในชุมชนหรือสังคม การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและความจริงใจในการ

แก้ไขปัญหาเป็นหัวใจสำคัญต่อการพัฒนาความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญให้กับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชน

3. มิติกิจกรรมและความร่วมมือ การเข้าร่วมกิจกรรมของส่วนรวมในชุมชน ของปัจเจกชน เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงบรรทัดฐานของชุมชนนั้นว่ามีความเข้มแข็ง หรืออ่อนแอ ชุมชนที่มีบุคคลเข้าร่วมกิจกรรมมากย่อมแสดงให้เห็นว่ากฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของชุมชนได้รับการยึดถือ และปฏิบัติอย่างเข้มแข็ง ที่สำคัญคือการทำเจ้าภาพเพื่อริเริ่มโครงการเพื่อการพัฒนาทางการท่องเที่ยวโดยอาจใช้กลไกผ่านด้านกลุ่มและเครือข่ายเป็นแกนนำหรือผ่านทางผู้นำชุมชนในการจัดตั้งกลุ่มแต่ทั้งนี้การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะต้องเป็นคนแก่หลักเพื่อสร้างแรงผลักดันให้รู้สึกถึงความสำคัญของตนเองในการพัฒนาชุมชนทางการท่องเที่ยวและจะส่งผลไปยังการให้ความร่วมมือของโครงการต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

4. มิติความสมานฉันท์ทางสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคม ความขัดแย้ง และความรุนแรง ความสมานฉันท์ทางสังคมเป็นสิ่งที่ทำให้ทราบถึงระดับการยอมรับในความหลากหลายด้านชนชาติ และเชื้อชาติ มีการไปมาหาสู่กัน หรือการเข้าร่วมในประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน ส่วนความขัดแย้งและความรุนแรงนั้น เป็นเงื่อนไขด้านลบที่บั่นทอน ทุนทางสังคม แนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมและพยายามไม่ให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านชนชั้นและเชื้อชาติคือการพยายามส่งเสริมให้แต่ละชุมชนเรียนรู้ถึงความแตกต่างโดยมีบรรทัดฐานทัศนคติค่านิยมและความเชื่อที่แตกต่างไม่ใช่สาเหตุของความขัดแย้งเมื่อลดความขัดแย้งด้านความรุนแรงก็จะลดลงกลไกในการสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบ คือ การสร้างความไว้วางใจระหว่างกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ดังนั้นภาครัฐจำเป็นต้องเข้าไปสนับสนุนด้วยการส่งเสริมกระตุ้นและจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อก่อให้เกิดโครงการพัฒนาความไว้วางใจภายในชุมชนและจะต้องส่งเสริมให้กลไกต่าง ๆ ทำงานได้อย่างเต็มที่เพื่อให้เกิดแรงผลักดันในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติบรรทัดฐานค่านิยม และความเชื่อไปในทางที่ดีขึ้น

5. มิติอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง ความเป็นอิสระในการตัดสินใจ กำหนดการดำเนินชีวิตของตนเอง การตระหนักในความสำคัญที่ตนเองมีต่อชุมชนและสังคม แนวปฏิบัติที่สำคัญจำเป็นที่จะต้องยึดถือแนวทางในการปลูกฝังจิตสำนึกกว่าการพัฒนา และการแก้ไขปัญหาทางการท่องเที่ยวควรอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองการมีส่วนร่วมในทุกระดับชั้นของสังคมกลไกสำคัญที่ต้องกระตุ้นส่งเสริมและสนับสนุน คือ กลไกด้านการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง กลไกด้านครอบครัว กลไกด้านการศึกษา กลไกด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดบรรทัด

ฐานหรือแนวทางปฏิบัติภายในชุมชนที่ถูกต้องเหมาะสม และจะต้องก่อให้เกิดความเข้าใจว่ารากฐานของการพัฒนาชุมชนจำเป็นที่จะต้องเริ่มจากกลุ่มบุคคลภายในชุมชนเนื่องจากชุมชนย่อมเข้าใจถึงปัญหาภายในชุมชน และเข้าใจถึงความต้องการอันแท้จริง ตลอดจนรู้ว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร ดังนั้นการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยการเสียสละทรัพยากรที่เหมาะสม สมไม่ว่าจะเป็นเวลาสิ่งของหรือเงินจะส่งผลดีต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาภายในชุมชนได้

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมและเกิดประสิทธิผลจำเป็นที่จะต้องเตรียม ความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรณรงค์กับ คนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นกำลังใจ หรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติ และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ได้เกิดจากการตอบคำถามว่า ชุมชนจะได้ประโยชน์อย่างไรจากการท่องเที่ยว แต่เป็นการสร้างโจทย์ใหม่ว่า การท่องเที่ยวจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร

จึงอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ถ้าเราว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเรื่องดี และเมื่อต้องการให้เกิดขึ้นครอบคลุมในประเทศ ทั้ง 8,000 ตำบล จำเป็นต้องใช้พื้นที่ประเทศเป็นตัวตั้ง และให้ตำบลและเทศบาลเป็นตัวทำการ โดยขณะนี้กำลังเกิดกลไกประชารัฐจังหวัด คือความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม ต้องหนุนทุกตำบลในจังหวัดนั้นให้ทำเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในการร่วมมือกันทุกภาคส่วน การท่องเที่ยวถือเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากถือเป็นจุดคานาที่จะนำไปสู่การพัฒนาทุกด้าน ๆ ดังที่กล่าวว่าการท่องเที่ยวเป็นจุดคานาไปสู่การพัฒนาทุกเรื่องเพราะฉะนั้นเราทุกฝ่ายจึงต้องช่วยกันทำให้ดี การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการบริหารจัดการโดยชุมชน เน้นการจัดการท่องเที่ยวบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบที่จะช่วยกันลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ทั้งนี้มุ่งให้มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ การจัดการสมรรถนะของการรองรับในระบบนิเวศ รวมทั้งการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต โดยเน้นภายใต้เงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับธรรมชาติในฐานะเป็นวิถีชีวิตที่เกื้อกูลในระบบนิเวศเดียวกัน ภายใต้หลักการที่ว่าคนที่ดูแลรักษาทรัพยากรย่อมสมควรได้รับประโยชน์จากการดูแลรักษา (วิยะดา เสรี

วิชัยสวัสดิ์, 2555) ทั้งนี้คนในชุมชนจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการโดยการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ประกอบการการท่องเที่ยวที่จะต้องให้การดำเนินการเป็นไปตามคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ

หนังสืออ้างอิง

วิยะดา เสรีวิชัยสวัสดิ์. (2555). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์). บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. เข้าถึงได้จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2548). “*โครงการกำหนดดัชนีทุนทางสังคม*” เอกสารวิชาการ สมพ. 1 ลำดับที่ 24 เล่มที่ 4/2548 (อัดสำเนา).

สุภรณ์ โอเจริญ. (2528). *นครสวรรค์รัฐกึ่งกลาง: รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์*. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครุชนครสวรรค์.

Cohen, J. M. & Uphoff, N.T. (1980). *Participations Place in Rural Development: Seeking Clarity through Specificity*. New York : World Development.

***Journal of Education
and Social Agenda***